

35: — Նիւթ թուղթ: — ԿԱՉՄ կաշեպատ փայտ: — ՄԱՅԱՂԱԹԵՆՍ ՊԱՆՊԱՆԱՅ՝ սկզբը երկու, վերջը մէկ թերթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ լաւ: — ԳԻՐ՝ ընդհանր: — ԽՈՐԱՆՔ՝ զկան: — ԿԻՍԱՆՈՐԱՆՔ էջ 7, 403, 579, գեղեցիկ: — ՄԱՆԱՆԿԱՐՔ էջ 6, 402 (Հրիստոսի կենսաբան), էջ 578 (Գալուստ Ս. Հոգւոյն): — ԺԱՄԱՆԱԿ ՌԴ (1004+551=1551): — ԳՐԻՉ՝ Մարտիրոս: — ՏԵՂԻՍ Սեբաստիա: — ՏԷՐ՝ Շիրին: — ՅԻՇԱՏԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՔ տնս վարը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆ՝ սեփականութիւն Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ:

Մատենան է ճշդ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՔ. էջ 294. «Չստացաւ լուսաղարդ գրոցս զմահաւի քահանայն Միխիթար եւ զբարի կողակիցն իւր զԳՅՏԱՐ մահգասին յիշեցէք ի ժամ սուրբ պատարագին եւ Աստուած ողորմի ասացէք»:

էջ 576. «Չստացաւ լուսաղարդ գրոցս զՄիխիթար մահգասի քահանայն, եւ զբարի ամուսինն իւր զԳՅՏԱՐ մահգասին յիշեցէք ի Քրիստոս եւ Աստուած ողորմի ասացէք»:

էջ 577. «Այլ եւ կրկին յիշեցէք առ բարերարն Աստուած զեաւջայ Ամբրէլէքն, որ յայսմ ամի թամղամճի է, եւ տեսաւ որ ամենայն ինչ եւ փառք անցաւոր է, եւ արար իւր բարի յիշատակ, որ հաշ կայր ի վերայ չուրհակաց քաղաքի՝ Ամբրէլէքն եբարձ զայն՝ յայս աղքատացս, Քրիստոս Աստուած զինք եւ զիւր ծնաւդքն ազատէ ի մեղաց եւ յանօրինաց եւ զիւր տղայքն յամեն փորձանաց»:

էջ 987. «Փառք ամենասուրբ երրորդութեան... որ իւրով ամենազաւր եւ անկարաւ բարի բնութեամբ շնորհաց ամենաթշուառ տկարիս կարողութիւն ժուժկալութեամբ հասանել ի գլուխ տարման այսմ գեղեցկայարմար եւ խորհրդաւոր գրոցս որ կոչի Տարւոյ գիրք, որ ունի բովանդակ ի ծոց իւր զբոլոր ամէն ընթերցմունս, զտաւնից տէրունականաց եւ զմարդարէից նախատեսողաց...»:

Արդ ի յանգ ելեալ աւարտեցաւ քրիստոսահիմն մարգարտաշէն եւ հոգեբաւղիւ այս տառս, եւ վերջին գիրս գրեցաւ ի թուականութեանս Հայոց Ռ եւ աւելի Գ, ձեռամբ մոխրամած եւ մեղաք զառածեալ Մարտիրոս գրչի...: Այլ եւ յիշեցէք յաղաթս ձեր զբիրող անստուծային օրինացն, եւ զհաւատարեմ ծառայն Աստուծոյ զեռնա Շիրին, որ զմտաւ անեալ զայն որ հրամայեալ է ի թարգմանաց սուրբ վկայիցն թէ երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիրիլ եւ բնատանեակ յերուսաղէմ: Չայս յիշեալ եւ ցանկացաւ բարի յիշատակիս եւ գնեաց զգիրքս խոճա Շիրին յիւր հալալ արդենացն եւ եգ յիշատակ անձին իւրոյ եւ ծնողաց իւրոց եւ կողակիցն իւրոյ Հահագատային, եւ զաւակացն խաչատուրին եւ փերումին եւ Սաւաւրին եւ զստերացն Մայրիւմին, Սուլտանին եւ Յետիւին. եւ ամենայն արեան մերձաւորաց սոցա կենդանեացն եւ հանգուցելոցն յամենայն սրբոց մասն բարութեան պարգեւեացէ ամէն: Այլ եւ յիշեցէք յաղաթս ձեր զՍալուրին եւ զհայրն իւր զԳԵՐՈՐԴՈՍն եւ զմայրն իւր զՄԱՐԳԱՐԵՄԻՆ, զի եւ սրբա մասնակից են սուրբ գրոցս: Արդ աղաչեմ զամենեանս

զգաստ լուսերամիտ, որք հանդիպէք այսմ անտուածախաւ մատենան, տեսանելով կամ ընթերցելով եւ կամ գաղափարելով յիշեալիք ի Քրիստոս Աստուած ի յոյն ամենեցուն զխոճա Շիրին որ յիշատակ եգ զսուրբ գիրքս ի Սեբաստիա քաղաքիս ի դրունս սուրբ Լուսաւորչին եւ սուրբ քառասներն եւ ամենայն սրբոց որ աստ կան հաւաքեալ...:

Քրիստոս Աստուած որ առատն է, տացէ Սեբաստիա քաղաքին քահանայիցն յերկարակեցութիւն եւ իւրեանց ննջեցելոցն զանարտուժ ուրախութիւն, այլ եւ խնամով պահողացն եւ լաթով բռնողաց եւ ոչ թացելով ի լեզուն...:

Դարձեալ յիշեցէք ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զխոճայ Շիրինին զարեան մերձաւորքն, զխաչատուրն, զԴաւիթն եւ զիւրեանց որդիքն, զՏիրատուրն, զՇիրին, որ ետուն վերստին նորոգել եւ կազմել զսուրբ գիրքս ի հալալ արդենացն, աղաչեմ զձեզ ով ընթերցողք մէկ հայր մեղային մի յիշել ի տէր. եւ որ յիշէ յիշեալ ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ. ամէն: Կազմեցաւ եւ նորոգեցաւ գիրքս ի թվին ՌՂԳ, ձեռամբ սուտանուն Յակոբ երիցուն, զանունս ունիմ եւ զգործս ոչ:

Փառք ամենակարողին Աստուծոյ, որ է սկիզբն եւ կատարումն ամենայն բարեաց: Որ ետուր կարողութիւն տկար անձինս վերստին կազմել զքրանչելախառն մատենան, թվին Ռ. Կ. Թ. ըն. ի մայրաքաղաքին Սեբաստիա, դուռն Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյն: Արդ աղաչեմ զձեզ զընթերցողք եւ զգաղափարողք տառիս յիշել ի մաքրափայլ յաղաթս ձեր զպիտակս եւ զկղկղանս ի սարկաւազաց, զՆերսէս սեբաստացի սարկաւազս, որ միայն անուամբս եւ ոչ գործովք, եւ ասել Աստուած ողորմի տէր Վարդան քահանային, որ աւգնեաց բազում աշխատանք կոկելուն զթուլթս եւ ինձնեթիսի, որ առ ոտն կալով տէր Յովհաննէս կաթուղիկոսին Կիլիկիոյ, նորոգեցի ըստ կարի. ամէն: Հայր մեր որ. յեր:

Դարձեալ յիշեցէք ի սուրբ եւ յարժանաւոր յաղոթս ձեր, զխաչատուրն եւ զորդիքն զՏիրատուրն եւ զՂԱՄԻՐԻՆ եւ զեղբայրն զՄկրտիչն, եւ զորդիքն զՅարութիւն եւ զԱղապապն, որ լծակից եղին ընդ միմեանս եւ կազմել ետուն իւրեանց հոգւոյն եւ ամենայն արեան մերձաւորացն եւ ծնողացն կենդանեացն եւ հանգուցելոցն ձեռամբն Շէր Կարապետ տրուպ գրչիս, ի թվականիս Հայոց ՌՃԹԻ ամին...:

Դարձեալ յիշատակ է սուրբ գիրքս մահտի խաչատուրին, մահտեսի Մկրտիչին, եւ սոցա Բ. եղբոր որդիքն լծակիք եղին ՂԱՄԻՐԻՆ եւ Յարութիւն նոր նորոգեցին եւ սոցա որդիքն Ալեքսանին աղայի տիրացու Աստուածատրին, դարձեալ յիշեցէք զՆազարէթն եւ զՅովհաննէս եւ զԳՐԻԳՈՐՆ եւ զամենայն արեան զմերձաւորսն կենդանեաց եւ հանգուցելոցն ձեռամբն Տէր Կարապետ տրուպ սուտանուն գրչիս ի թուականիս Հայոց ՌՃԽԹ ամին, որ ստացան զսայ ի հալալ ընչից եւ ետուն նմա նոր նորոգել...:

բարց իմոց Առաքելին եւ Տաւնապետին, Առաքելին, եւ Թորոսին, Պետրոսին եւ Ամիլվարդին, եւ այլ ամենայն արեան մերձաւորաց իմոց, կենդանեաց եւ հանգուցելոց, եւ կողակցին իմոց Նար Մելիքին եւ որդւոյ իմոց Սահակին, եւ դեռահասակ եղբորորդւոյն իմոց Առաք Սարկաւազին, եւ այլ ամենայն ընտանեաց իմոց. ամէն. Ես, նուաստ եւ տառապեալ ոգի, ծոյլս եւ պղերգս, հօրս եւ մոխրս, Տէր Մարգարէս, որ անուամբս եմ քահանայ, եւ գործովս ունայն, գրեցի եւ ծաղկեցի եւ կազմեցի եւ եղի յիշատակ յաւիտենից ի վանս որ կոչի Տանձիկավանք, ... սուրբ առաքելոյն եւ սուրբ Նշանին, եւ սուրբ Կարապետին, եւ սուրբ Սարգսին, եւ իսգրակատարին եւ այլ ամենայն սրբոց, որք աստ կան հաւաքեալ, եւ ի յառաջնորդութեան Տէր Գալուստ արհիեպիսկոպոսին ...» եւն:

88.

Մ Ա Շ Թ Ո Ց

1590.

ԹՈՒՂԹԹ 96: — Մեծօրհնութիւն 20X15 մնդ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — Նիւթ Թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ լաւ: — ԳԻՐ՝ բոլորագիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ ՌԹ (1590): — ԳՐԻՉ՝ Տէր Գրիգոր: — ՏԵՐ՝ Նուրիծան: — ԿԱԶՄՈՂ՝ Շամու: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ տնս վարք:

Մատենան է Մաշլոց, կան Քայն քանի մը կանոններ:

ԵՋ 152. «Արդ աւրհիւսեալ է Աստուած եւ համայնոյ սուրբ երրորդութիւն, որ դնացաք ի Սերաստիայ Գաւր ի Աստուածամայր կեցանք»:

ԵՋ 157. «Յիշատակ է Մաշլոցս մահգասի Նուրիծանին, եւ իւր կողակցին մաղտեսի Մուլքէի հոգւոյն, որոյ յիշատակն աւրհիւսեալ եղեցի, ի ձեռն Տէր Գրիգորին ի թվին ՌԼԹ. Յունիոնի ԺԶ. եղեւ ամէն»:

ԵՋ 187. «Կազմեցաւ Մաշլոցս ի Սերաստիայ ի թվին ՌՃԴ. ձեռամբն մեղապարտ Շամու լուիս, աղաչեմ զձեզ որ յիշէք ի բարին: Յորժամ զհիւանդոս բժշկես, Շամու գրիշս յիշատակես, յաւժար սրտիւ ողորմի կամ Հայր մեր որ յերկնս առն»:

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

(Շարտաւանդի)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐ Ի ՍՈՓԻՆ

Շ Ա Ր Ա Վ Ն Ո Ց

1629.

ԹՈՒՂԹԹ 304 (էջ 608): — Մեծօրհնութիւն 13X10: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասին: — Նիւթ մազաղաթեան: — ՏՈՂԹ 27: — ԿԱԶՄ՝ կաշեկազմ (նորագոյն ու վերջին ստացչին կողմանէ կազմուած ու հինը ջնջուած): — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ շատ լաւ: — ԳԻՐ՝ հին բոլորագիր: — ԶԱՐԴԱԳԻՐՔ սիրուն: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ կարմիր թանաքով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ նուր: — ԼՈՒՍԱՆ՝ ԶԱԶԱՐԴ՝ ընտիր, տեղ տեղ սրբոց պատկերներ ալ կան: — ՆԿԱՐՔ 8: — ԺԱՄԱՆԱԿ ՌՃԸ (1078+551=1629, Յունուար 21): — ԳՐԻՉ՝ Միքայէլ: — ՏԵՐԻ, Կոստանդինուպոլիս ի դուռն Ս. Սարգսի: — ՏԵՐ՝ անունը ընջուած: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ էջ 54, 510, 604-606: — ՏԵՐԶԵԿՈՒԹԻՒՆՔ Սեպհականութիւն Հրանդ Մինաս Նալաճեանի ի Սոփիա Պուլկարիոյ:

Մատենան է Շարակնոց:

Կը սկսի «Երգեցէք որդիք Սիովնի երգ նոր» ով ու կ'աւարտի գրիչին յիշատակաբանովը (էջ 510): Էջ 511 էն մինչեւ էջ 604 կը բովանդակէ խրատականներ՝ թէ ինչ շարական պիտի երգեցուի ամէն մէկ տօնին օրը, ինչ կարգաւ պիտի ըսուին նոյն աւուր աղօթքները, քարոզներն ու սաղմոսները: Կը տրուին նաեւ զանազան տեղեկութիւններ այլ եւ այլ օրերու եւ տօներու աւուր պատշաճի վերաբերեալ: Այս խրատականներու մասը հաւանօրէն երկրորդ գրիչի մը կը վերաբերի. թէ՛ գրի տարբերութիւնը եւ թէ՛ այն պարագան որ եթէ առաջին գրիչն ըլլար՝ անշուշտ առաջին գրիչն իւր յիշատակագրութիւնը այս մասէն վերջը, որ է ըսել՝ ամբողջ գրութեան աւարտումէն ետքն պիտի գրէր, եւ կամ եթէ զանազան ժամանակներու մէջ գրած ըլլար՝ անպատճառ յիշատակաբան մ'ալ ամէնէն վերջը պիտի գնէր՝ կողանքէն մեր հաւաստումին:

Յիշատակագրութիւնք էջ 510 (Բուն գրչէն): «Փառք ամենասուրբ Երրորդութեան. հաւր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս ամէն: Գրեցաւ շարակնոցս ի լաւ եւ յընտիր աւրինակէ: Զի աւրինակն գրեալ էր այսպէս թվականն ԶԽԴ. թագաւորութեանս Հայոց Հեթմոյ որդւոյ արքայի Լեւոնի. ի մայրաքաղաքիս Սիւայ ի դուռն սուրբ Նըշանիս. եւ մերս գրեցաւ թվին ՌՃԸ Յունվարի ԻԱ ի մայրաքաղաքն ի Կոստանդինուպոլիս ի դուռն սուրբ